

La guerra dels químics: quan el coneixement científic s'utilitza amb finalitats perverses

«El repertori de l'horror tòxic es va anar ampliant durant la Primera Guerra Mundial. La indústria química va produir nous gasos, com el fosgen, el bromur de xilè, l'arsènic, o l'àcid cianhídric; per acabar amb el terrible gas mostassa»

Nou Cementiri Britànic Buttes, Bosc de Polygon, prop d'Ypres, Bèlgica. | Cristina Junyent thanks to Filip Moulin

La Primera Guerra Mundial, que va acabar amb l'armistici de l'11 de novembre de 1918, és recordada per les infames condicions del camp de batalla, els sagnants enfrontaments de les batalles de Flandes i el nord-est de França, i la gran quantitat de baixes humanes. Dels setanta milions de soldats mobilitzats, en van morir deu milions i en van resultar ferits vint-i-un milions; per culpa del gas, s'estima que en van morir noranta-un mil soldats; el 97% va morir per armes convencionals. I cal no oblidar els sis milions de civils morts i els deu milions de refugiats a tota Europa.

En la guerra que va començar amb cavalls i va acabar amb avions, hi van acabar participant vint-i-vuit països (sis-cents milions d'habitants), que s'hi van anar sumant a mesura que es volien compensar les forces participants. Van desaparèixer dos imperis: l'austrohongarès i l'otomà. Molts

països van canviar les fronteres; es van dissenyar especialment a llapis les del Pròxim Orient. França i Alemanya van passar a ser líders d'Europa; Estats Units, del món.

La situació estratègica de Flandes occidental permetia l'accés al Canal de la Mànega i a París. Britànics, francesos i belgues van aturar la intenció dels alemanys de controlar el territori. Per acabar amb la guerra de trinxeres, els alemanys van llançar substàncies tòxiques de la seva desenvolupada indústria química. Totes les guerres són un camp de proves per a la carrera armamentista dels països que s'hi involucren.

Tot i haver estat prohibit l'ús de gas asfixiant com a arma ofensiva a les Conferències de La Haia de 1899 i de 1907

(https://ca.wikipedia.org/wiki/Confer%C3%A8ncies_de_La_Haia_de_1899_i_1907), el 22 d'abril de 1915, al front belga d'Ypres es va llançar el que es considera el primer atac químic massiu de la guerra moderna. Els alemanys van elevar un globus i a continuació van disparar una bengala roja. Va ser el senyal per a obrir les aixetes de gairebé sis mil recipients de gas de clor a pressió que feia setmanes que havien preparat.

El vent va dur el gas cap al sud-oest, i va afectar cinquanta-mil soldats francesos i algerians, que van entrar en pànic. El gas no va provocar una mortaldat elevada, però els va provocar ceguesa, si més no temporal, tos, nàusees i dolors al cap i als pulmons. Així eren vulnerables a les armes convencionals. Es considera que a Ypres van ser afectats (incloses les baixes mortals) cinc-mil soldats.

L'atac no va canviar el curs de la batalla. Després de diversos atacs, els aliats van contraatacar i només van retrocedir uns setze quilòmetres, tot i tenir més baixes que els alemanys. Aviat els aliats van tenir màscares de protecció front el gas; i duien llimacs que, per la baixa tolerància als tòxics, feien de bioindicadors. Per això el front de trinxeres es mantingué pràcticament igual durant tota la guerra. Tot i que el gas es va continuar emprant; com és avui, no és només una amenaça real, sinó també una arma psicològica.

El repertori de l'horror tòxic es va anar ampliant. La indústria química va produir nous gasos, com el fosgen (<https://ca.wikipedia.org/wiki/Fosgen>), el bromur de xilè, l'arsènic, o l'àcid cianhídric; per acabar amb el temible gas mostassa (https://ca.wikipedia.org/wiki/Mostassa_sulfurada). I la indústria armamentista va incloure'ls en bombes d'artilleria, per evitar que un sobtat canvi del vent fes que les pròpies tropes es veiessin afectades; ja que els vents a Flandes bufen majoritàriament de l'oest.

La regió va ser devastada: el cent per cent de les propietats, dels camps agrícoles. Molt difícil de viure entre els tòxics. Per això la zona va ser declarada «zona roja». Les roselles i els pins de la Selva Negra, amb que es va replantar la zona que han donat els actuals boscos, van haver de conviure amb els productes químics que es van llançar fa un segle; la regió és un dels llocs més tòxics de França i de Bèlgica.

Hi ha altres records. Els forats de les explosions, les trinxeres i les bombes sense explotar. S'estima que dels seixanta milions de projectils que es van llançar, entre el quatre i el vuit per cent no van explotar; és a dir que, només prop de Verdun, per exemple, hi hauria entre set i vuit milions de projectils sense explotar. Per no oblidar els immensos camps de cementiris de soldats de les nacionalitats participants i de les respectives colònies: canadencs, australians i neozelandesos; algerians...

Els recorreguts «turístics» revelen el patiment de la zona. Els indrets afectats haurien d'esdevenir zona «pedagògica» visitada per tots els europeus, per recordar que la mentalitat humana pot emprar el coneixement científic, com qualsevol altre, amb finalitats ben perverses.

Atès que estem en plena Setmana de la Ciència; si algun lector té interès a conèixer que es fa al seu entorn i de ben segur amb unes altres intencions, pot buscar aquí

(<https://setmanaciencia.fundacioerca.cat/frontend/>) .

Més informació

- Les millors sèries i pel·lícules sobre la Primera Guerra Mundial

(<https://www.naciodigital.cat/noticia/166548/millors/series/pellicules/sobre/primera/guerra/mundial>)

- Ypres 1914, la batalla que va eternitzar la Primera Guerra Mundial

(<https://www.naciodigital.cat/noticia/76479/ypres/1914/batalla/va/eternitzar/primera/guerra/mundial>)